

Vybraní trenčianski richtári zo 17. storočia vo svetle prozopografických výskumov

Peter Brindza

vol. 4, 2015, 2, pp. 37-53

Some Trenčín's mayors in the 17th century in light of prosopographical research

The urban elite that was unquestionably formed by the mayors and other leading representatives of the municipal administration and intellectuals, was a characteristic part of any modern free royal town in the Kingdom of Hungary. This distinctive elite community was based on their own laws. From the other parts of the population were different on the basis of assets, educational levels and a coherent and sophisticated wedding strategy particularly based on the affinity links. Purpose was to maintain the social status, influence and to keep urban authorities that managed the city. By analyzing of the background of five detailed profiles of Trenčín's mayors in 17th century, their different origin, religion and external circumstances, brings new facts of life in cities and present less known aspects of our history.

Key words: Archontology. History of places in modern times. Genealogy. The Urban elite. The Mayor. City of Trenčín. 17th century.

Patriciát našich miest sa v uplynulých rokoch stáva čoraz väčším objektom záujmu sociálnych dejín, medzi ktoré nepochybne patrí biografía či genealógia. Vzhľadom k zachovanému pramennému materiálu sa v našom priestore postupne udomácňujú i menej známe vedné odbory, akými sú archontológia a napokon i prozopografia. Slovenská historiografia, čerpajúc v tomto ohľade informácie z vyspelejšej zahraničnej spisby, pozná nielen predmet a cieľ takýchto výskumov, ale i metodológiu a formu prezentácie.¹ Pri zaľudňovaní našich dejín zohrávajú práve vyššie spomenuté vedné odbory svoj nezastupiteľný význam. Takéto bádanie sa ukazuje byť veľmi prínosné najmä na regionálnej úrovni (mestská a stoličná správa), kde často môžeme naraziť na ľudí, ktorí mali pôvod resp. začínali svoju profesionálnu kariéru práve v tomto prostredí a v danej komunite mohli požívať istý spoločenský honor. Je však treba upozorniť, že takýto výskum si vyžaduje obsahom kvalitné archívne pramene, bez ktorých by nebolo možné spracovať prozopografickú tému.²

Aby mal výstup z takéhoto projektu aj väčší ohlas medzi odbornou verejnosťou, je potrebné pristupovať k téme v širších súvislostiach, neglorifikovať len jednotlivé osoby, ale osadiť ich do času a priestoru v rámci historických súvislostí. Aby sme splnili stanovený cieľ, vybrali sme si spomedzi tridsiatich trenčianskych richtárov reprezentujúcich mesto navonok v rokoch 1600 – 1700, päť z nich.³ Výber nebol náhodný, snažili sme sa stanoviť si isté kritériá, ohľad

1 Prozopografické a archontologické výskumy sú rozvinuté najmä v oblasti Nemecka, Rakúska a Maďarska, osobitne necitujeme jednotlivé práce. Pre slovenskú historiografiu zásadnou štúdiu, ktorá ako prvá sprostredkovane prináša slovenskému čitateľovi informácie o formách a možnostiach archontologicko-prozopografických výskumov na Slovensku je: FEDERMAYER, Frederik. Archontológia a jej význam pre genealogický výskum. In: *Genealogicko-heraldický hlas*, 2009, roč. 19, č. 1-2, s. 3-12.

2 Objektom prozopografických výskumov sú najmä osoby, ktoré napríklad v urbánnom prostredí považujeme za mestské elity. Na archívne pramene k nim na príklade Trenčína upozorňuje štúdiá: BRINDZA, Peter. Príspevok k problematike výskumu mestských elit v 17. storočí (na príklade Trenčína). In: *Biografické štúdie*, 2013, roč. 36, najmä s. 216-218.

3 Archontologický prehľad trenčianskych richtárov v rokoch 1600 – 1700 pozri: BRINDZA, P. *Príspevok k problematike...*, s. 219-220.

sa bral na napríklad na časový rámec, aby bolo pokryté celé storočie a nielen napríklad jedna jeho polovica; ďalej sme zohľadnili konfesijné a spoločenské pomery v Trenčíne a dôraz sa bral aj na etnický a spoločenský pôvod. Vyšiel nám tak okruh osôb v tomto zložení: Pavol Jesenský, Andrej Kubranský, Daniel Lipský starší, Baltazár Sivý a napokon Michal Vrana. Sú tu zastúpené osoby tak domáceho trenčianskeho pôvodu, ako i náboženski exulanti pochádzajúci z českých krajín, evanjelici i katolíci, osoby s meštianskym i šľachtickým pôvodom v čase pred i počas náboženského útlaku. Ide tak o reprezentatívnu vzorku osôb z rozličných, v tom čase pre Trenčín charakteristických skupín. Na ich pozadí si tak môžeme ilustrovať bežný život, zmýšľanie, nadväzovanie príbuzenských pút i postoj tamojšej elity vo vzťahu k náboženským a politicko-spoločenským udalostiam v 17. storočí.

Trenčín ako slobodné kráľovské mesto, podobne aj ostatné v Uhorsku, prechádzalo v 17. storočí turbulentným obdobím plným stavovských a náboženských nepokojov. Každá zo súperiacich strán sa snažila nakloniť si na svoju stranu tieto veľké a ekonomicky silné hospodárske celky, ktoré im mohli byť oporou nielen vo financovaní, ale i počas vojenských ťažení. V čase osmanskej expanzie sa tiež stali útočiskom pre mnohé šľachtické a patricijské rodiny, ktoré museli kvôli vojenskému nebezpečenstvu opustiť svoje majetky v južných oblastiach krajiny. Napokon sa mestá v tomto období stali aj dôležitými centrami náboženského exilu, čo je zvlášť charakteristické najmä pre Trenčín.

Osoba zastávajúca richtársky úrad v slobodnom kráľovskom meste patrila už len dosiahnutím tohto postu k tzv. mestskej elite,⁴ teda tej skupine mestskej spoločnosti, ktorá mala schopnosť vládnuť a riadiť, bola spoločensky potrebná a odborne nenahraditeľná.⁵ Ako z tejto krátkej definície mestskej elity vyplýva, úrad richtára patril naozaj v novovekom meste k tým najlukratívnejším. Jeho úrad ako taký, kompetencie a povinnosti vo vzťahu k ostatným mestským úradníkom i mešťanom sme si podrobne priblížili v inom príspevku len nedávno.⁶

Zameriame sa preto teraz na samotné osoby, ktoré boli predmetom nášho prozopografického výskumu a v tejto časti sústredíme pozornosť najmä na ich genealogické väzby, manželstvá „stratégiu“, či majetkové pomery, čo predstavuje celkom nový pohľad na každodennosť mestskej elity.

Najnovšie genealogické výskumy celkom jasne dokazujú, že popredné rody či už v rámci viacerých okolitých miest, alebo v rámci jednej urbánnej komunity viazali spoločné ekonomické a spoločensko-politické ciele. Tie dosahovali nielen vlastným schopnosťami a prácou, ale i premyslenou sobášnou stratégiou.⁷ Význačnejšie patricijské rody uzurpujúce si miesta v užšej mestskej rade viazali väčšinou vzájomné príbuzenské väzby. Dialo sa tak predovšetkým vďaka afinitným, teda švagrovským vzťahom, ktoré predstavovali jeden z legálnych prostriedkov, ako obísť zákaz blízkej pokrvnosti, ako prekážky členstva v senáte. Podľa starého ustanovenia otec so synom, brat s bratom ani svokor so zaťom nesmeli naraz zasadať v mestskej rade, aby

4 BRINDZA, Peter. Aktuálne metodologické otázky výskumu mestských elit novovekých slobodných kráľovských miest Uhorska z pohľadu genealógie a archontológie. In: *Documenta Pragensia*, 2013, roč. 32, č. 2, najmä s. 89-92.

5 Z prác Wolfganga Reinharda prebral a uplatnil túto definíciu v slovenských podmienkach ako prvý Michal Duchoň pri výskumoch mestských elit Pezinka a neskoršie i ďalších malokarpatských miest - Svätého Jura a Modry. DUCHOŇ, Michal. Mestské elity v Pezinku v rannom novoveku. In: POSPECHOVÁ, Petra. *Bozen – Pezínok 1208 – 2008*. Pezínok : b. v., 2008, s. 99-106.

6 BRINDZA, Peter. Richtár a fiškál mesta Trenčín z pohľadu ich postavenia a kompetencií v storočí stavovských nepokojov. In: *Zborník FiF UK – Historica*, 2015, roč. 49, s. 13-26.

7 BRINDZA, Peter. *Trenčianska mestská elita a jej genealogické väzby v storočí stavovských povstaní*. Stropkov; Trenčín; Lysá pod Makytou : Slovenská spoločnosť o. z.; Peter Brindza vlastným nákladom, 2015, s. 157-164.

nedochádzalo k rodinkárstvu.⁸ Dvaja senátori, ktorých manželky boli sestry, v senáte však už mohli byť súčasne a to bez akýchkoľvek prekážok. Pravda, možnosti na obídienie zaužívaného pravidla bolo viac, no zväčša platilo, že ak sa chcel niekto dostať do senátu, musel tam mať zväčša niekoho, kto by sa za neho „přihovoril“. A keďže bolo pre každého výhodné mať v tomto prestížnom mestskom orgáne rozhodujúcom o zásadných otázkach mesta, čo najviac „svojich“ osôb, nadobudlo členstvo v mestskej rade akýsi rodinný charakter. Nielen senátorské rodiny nadväzovali vzájomné genealogické väzby, výskumy z Bratislavy, Pezinka i Trenčína⁹ naznačujú, že i samotné richtárske rody si utužovali svoje postavenie v mestskej komunite pomocou vzájomných príbuzenských pút. Vyplyva to aj z nášho malého výskumu, keď z piatich, navonok úplne cudzích osôb zastávajúcich richtársky úrad v Trenčíne počas 17. storočia, boli až štyria z nich navzájom spätí prostredníctvom afinitných vzťahov.

Na prvý pohľad by sa tak zdalo, že Pavol Jesenský, keďže nemá príbuzenské väzby s menovanými richtármi, nebol súčasťou tejto „siete“. V súvislosti s jeho osobou ale musíme brať ohľad na nové spoločensko-politické pomery, kedy až po ich ozrejmění zistíme istú kontinuitu obsadzovania senátorských funkcií evanjelickými a katolíckymi rodmi. Po Vešeléního sprisahání, v Trenčíne už na sklonku roka 1669, totiž badať postupný tlak zo strany panovníka a Uhorskej komory na mestské rady slobodných kráľovských miest.¹⁰ Ich snahou bolo vidieť vo vedení mesta, najmä v kľúčových pozíciách (senátori, richtár, mestskí kapitáni, komorník), čo najviac katolíkov. Evanjelické rody, ktoré dovtedy držali správu miest pevne vo svojich rukách, boli postupne zbavované vplyvu a moci. Do popredia sa tak dostali osoby a rody síce aj na základe odbornosti, no veľmi dôležitým faktorom pri obsadzovaní senátorských kresiel sa stala „správna“ náboženská príslušnosť.¹¹ A Pavol Jesenský bol jedným z tých, ktorí splňali stanovené požiadavky. Keď zomrel, farár dokonca dopísal k jeho menu, že bol horlivý katolík. Neznamená to však, že Pavol Jesenský nemal medzi trenčianskym patriciátom nijaké zázemie, práve naopak, snažil sa síce budovať „siet“, s novou, katolíckou mestskou elitou, no aby si získal vážnosť a rešpekt aj medzi pôvodnými rodinami, bolo treba vytvoriť akúsi kontinuitu, prepojiť staré (evanjelické) a nové (katolícke) rody. Manželku si síce našiel v Helene Habdeličovej, ktorej otec Juraj patrili rovnako k nováčikom v mestskej rade dosadeným na základe „novej politiky“ presadzovanej v mestskom prostredí ústrednou mocou po odhalení Vešeléního sprisahania. Jej starí rodičia z matkinej strany ale patrili k popredným evanjelickým rodom (Kašay, Bobocký), čo pre Pavla znamenalo významný krok k nadobudnutiu rešpektu aj medzi pôvodnými poprednými evanjelickými rodinami. Vidíme tu teda zachovanie väzieb na starý patriciát a zároveň budovanie „sietí“ už s novými katolíckymi rodinami.

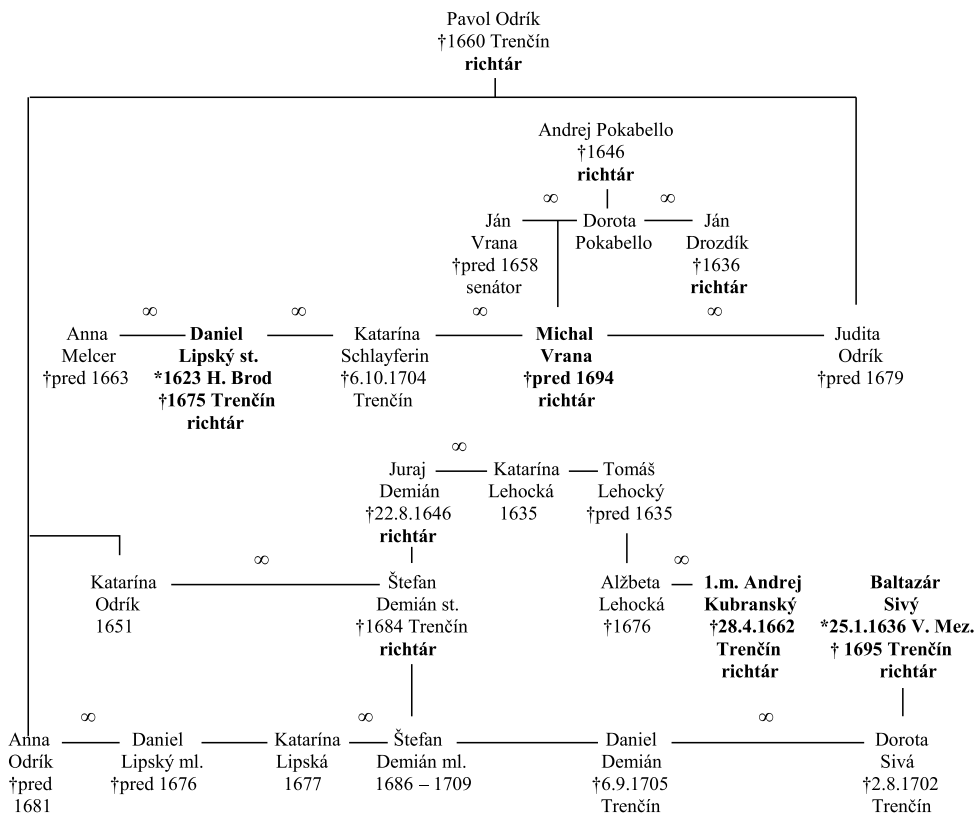
Ako sme už vyššie naznačili, ostatných štyroch zo skúmanej päťice richtárov spájali vcelku blízke afinitné väzby, čo je zrejme aj z nasledujúcej genealogickej tabuľky. Nájdeme v nej aj ďalších piatich richtárov (Pavla Odríka, Juraja Demiána a Štefana Demiána staršieho, Andreja Pokabella a Jána Drozdíka), ktorí už síce neboli predmetom tejto štúdie, no zvýrazňujú naše tvrdenie o zosieťovaní mestskej elity a obzvlášť richtárskych rodov:

8 ŠTIBRANÝ, Vojtech. Príspevok k dejinám administratívy mesta Trenčína do roku 1870. In: *Sborník archivních prací*, 1956, roč. 6, č. 1, s. 65. Doslovne z mestskeho protokolu cituje: „*Pater cum filio, frater cum fratre non aligantur solere ad officium luratore*“ a na inom mieste zase „*Pater cum genere non sint simul in ordine luratorum*.“

9 K predmetným mestám pozri najmä práce: FEDERMAYER, Frederik. *Rody starého Prešporka. Genealogický rozbor obyvateľstva a topografia mesta podľa súpisu z roku 1624*. Bratislava: Monada, 2003, 368 s. DUCHON, M. *Mestské elity...*, s. 99-106. BRINDZA, P. *Trenčianska mestská...*, 224 s.

10 BRINDZA, P. *Trenčianska mestská...*, s. 143.

11 NÉMETH, István. Európska doktrína, alebo uhorská špecialita? Zásahy štátu a rekatolizácia miest v Uhorsku v priebehu 17. storočia. In: *Historický časopis*, 2009, roč. 57, č. 4, s. 650.

Tab. 1: Genealogická tabuľka zosieťovania richtárskych rodov v Trenčíne v 17. storočí

Ďalší dvaja richtári, menovite Daniel Lipský starší a Baltazár Sívý, mali exulantský pôvod. Do Trenčína sa ich rodiny uchýlili pred náboženským prenasledovaním, ktoré sa v Českom kráľovstve naplno „rozohorelo“ po porážke českých stavov roku 1620 v bitke na Bielej hore. Trenčín prichýlil početnú komunitu takýchto vyhnančov najmä po vydaní Obnoveného zemského zriadenia (v Čechách 1627, na Morave 1628), medzi ktorými sa nachádzalo viacero intelektuálov, vzdelancov, kňazov, ale i lekárov a úradníkov.¹² Iste aj vzhľadom na spoločensko-politický vývoj v krajine nejaký čas trvalo, kým si pôvodné trenčianske rodiny na novoprišielcov zvykli a naplno ich prijali medzi seba. Vidieť to najmä na ich postupnom zblížovaní sa. Prvá generácia exulantov nadväzovala príbuzenské zväzky v drvivej väčšine prípadov ešte so svojimi súkmeňovcami, no ďalšia generácia exulantov bola už domácim meštianstvom plne

12 K exulantom usadeným v Trenčíne pozri práce predovšetkým od Pavla Horvátha ako napríklad: HORVÁTH, Pavel. Česká pobeloľorská emigrácia v Trenčíne. In: *Otázky střední a východní Evropy*. Brno : b. v., 1971, s. 145-159. HORVÁTH, Pavel. Humanisti z českých krajín v pobeloľorskom exile v Trenčíne. In: *Zborník FIF UK – Historica*, 1976, roč. 26, s. 155-168. HORVÁTH, Pavel. Novšie údaje o pobyte českej pobeloľorskej emigrácie v Trenčíne a na okolí. In: ŠÍŠMIŠ, Milan. *Trenčín, remeslá, tlačiarne, architektúra*. Bratislava : Alfa, 1985, s. 164-188.

etablovaná a vnímaná ako „domáci“ element. Iste mala na tom svoj podiel aj predchádzajúca jazyková a kultúrna blízkosť či vzájomné obchodné vzťahy.

Baltazár Sivý je zjavným príkladom, nakoľko jeho prvou manželkou sa stala rovnako exulantka Alžbeta Cejslová. Po jej predčasnom úmrtí roku 1666 aj vzhľadom na majetkové pomery jeho rodiny, sa mu už druhú manželku podarilo získať z domáceho trenčianskeho prostredia. Vďaka tomu si upevnil nielen pozíciu medzi tamojšími vplyvnými rodinami, ale povznieslo ho to i spoločensky a kariérne. Otcom jeho druhej manželky Evy bol totiž dlhoročný trenčiansky senátor a veľmi bohatý patricij Andrej Portitoris (†1684), v ktorom získal Baltazár nielen svojho svokra, ale zdá sa i podporovateľa a vplyvného človeka. Pravdepodobne s jeho pomocou už od roku 1670 postupne Baltazár prenikal do mestských orgánov, najskôr ako komorník, a to i napriek tomu, že práve v tom čase začali byť evanjelici zbavovaní úradov. O rok neskôr už dokonca zasadal Baltazár Sivý súčasne so svojim svokrom Andrejom Portitorisom v trenčianskej mestskej rade, čím de facto i de iure porušili starú zásadu, podľa ktorej svokor so zaťom nemali byť súčasne členmi senátu!

Aj Daniel Lipský starší si po príchode do Trenčína našiel manželku Annu z exulantskej komunity, z rodu Juraja Melcera staršieho venujúceho sa lekárskej činnosti. Daniela Lipského posunulo spoločensky i kariérne vyššie získanie nobilitačnej listiny roku 1649 a záujem na riadení mesta. To bol podstatný rozdiel v porovnaní s rodinou Sivých, kde Ondrej Sivý ako adresát armálesu (1647) nemal záujem o mestské funkcie, dokonca sa vykúpil z ich zastávania.¹³ Daniel začína v mestskej administratíve takpovediac od úplného začiatku, najskôr ako člen širšej mestskej rady (1649), v nasledujúcom roku sa posunul do úradu mestského komorníka a keď sa osvedčil od roku 1651 v dodatočnej voľbe získal aj senátorské kreslo. V jeho prípade si teda nemusel hľadať manželku domáceho pôvodu, aby prenikol do mestskej rady. Po úmrtí prvej manželky si aj v druhom prípade vyhliadol manželku cudzieho pôvodu, istú Katarínu Schlayferinovú. V súvislosti s ňou sú však zaujímavé následné genealogické väzby, po smrti jej manžela Daniela Lipského staršieho. Ako vdova po prestížnom patricijovi sa opäť vydala, na čom by nebolo nič zaujímavého, avšak v tomto prípade zostalo zachované prepojenie na rodinu rovnakého spoločenského statusu z radov mestskej elity. V príbuzenstve jej druhého manžela Michala Vranu, inak senátora a mestského notára, evidujeme totiž celý rad vplyvných osôb (viď predchádzajúca genealogická tabuľka). Toto manželstvo tak neplnilo len funkciu rodiny ako základnej bunky spoločnosti, ale malo svoj význam a spoločenské opodstatnenie aj v umelo budovanej sieti elitnej mestskej spoločnosti, ktorá sa týmto spôsobom ešte viac uzatvárala pred vonkajším svetom s cieľom udržania si svojho spoločenského postavenia a moci.

Z daných príkladov je teda zrejmé, že na vytváranie vzájomných príbuzenských sietí (nemecky *Verflechtung*) v radoch mestskej elity sa využíval dômyselný systém vopred naplánovaných a dohodnutých manželských zväzkov.¹⁴ Každá osoba v danej štruktúre zohrávala dôležitú úlohu. Spájali sa tak vplyvné rody, čo následne vyústilo až do vzniku akejsi „dynastie“ navzájom príbuzensky previazaných rodov riadiacich mestskú správu počas celých desaťročí.

13 INDRÁ, Bohumír. Valašskomeziříčský kronikář, trenčiansky puškař Ondřej Sivý a jeho rod na Slovensku. In: *Zpravodaj ostravské pobočky Genealogické a heraldické společnosti v Praze při Domu kultury pracujících Vitkovic v Ostravě*, 1981, roč. 3, č. 2-3, s. 3.

14 Vzájomné zosieťovanie rímskej oligarchie, teda riadiacej skupiny okolo roku 1600 ako výskumný koncept využil ako prvý: REINHARD, Wolfgang. *Freunde und Kreaturen: Verflechtung als Konzept zur Erforschung historischer Führungsgruppen. Römische Oligarchie um 1600*. (Schriften der Philosophischen Fakultäten der Universität Augsburg 14). München: Verlag Ernst Vögel, 1979, 83 s.

Archontologicko-biografický profil trencianskeho richtára Pavla Jesenského

Meno, priezvisko a jeho varianty: Pavol Jesenský („Jesensky“, „Jeszenszky“, „Jesenszky“)

Dátum a miesto narodenia: nie sú známe

Dátum a miesto úmrtia resp. pochovania: bol pochovaný dňa 14. mája 1711 na cintoríne v Trenčíne¹⁵

Pôvod predkov, etnická príslušnosť: Šľachtic. Rod má stredoveký pôvod odvodzujúc svoje meno z turčianskej obce Dolné Jaseno. Dolnojesenský Jesenskovci používali erb s danielom, ktorý im armálesom udelil dňa 1. júna 1521 kráľ Ľudovít II.¹⁶ V súvislosti s Jesenskovicami treba upozorniť, že rod Jesenskovcov z Horného Jasena je úplne iný rod, ktorý používal v erbe medveďa. Etnický Slovák.

Rodičia a súrodenci: Rodičia: František Jesenský († pred 1686 Trenčín)¹⁷ a jeho manželka Eva Černeyová;¹⁸ Súrodenci: Alžbeta Jesenská, vydatá za Jána Hlaváča (1686). Sú známi aj viacerí nevlastní súrodenci, ktorých mala matka Pavla Jesenského, Eva Černeyová s druhým manželom, mestským kapitánom Jánom Kürthym († pred 1703).¹⁹ Boli to títo: Judita Kürthyová, Zuzana Kürthyová, Justína Kürthyová; Magdaléna Kürthyová.²⁰

Vlastná rodina: manželka Helena Habledičová (*26. apríl 1657 Trenčín),²¹ dcéra trencianskeho senátora Juraja Hablediča (†4.11.1674 Trenčín) a jeho manželky Kataríny Kašayovej (*cca 1616 – †13. január 1702 Trenčín).²² Spoločné deti sa nespomínajú.

Vzdelanie: pravdepodobne navštevoval mestskú školu vo svojom rodisku

Zamestnanie: mestský notár

Bydlisko: bližšie nešpecifikovaný dom vo vnútornom obvode mesta Trenčín

Majetkové pomery: Bližšie majetkové pomery nepoznáme, nakoľko sme nenašli jeho testament ani iný majetkový dokument. Zachoval sa ale testament jeho manželky Heleny Habledičovej zo dňa 28. marca 1715.²³ Ani v ňom však nenachádzame bližšiu zmienku o hnutelnom, či nehnuteľnom majetku, ktorý mohol pochádzať od jej manžela.

15 Štátny archív (ďalej ŠA) Bratislava, fond (ďalej f.) Zbierka cirkevných matrik (ďalej ZCM), r. k. Trenčín zomretí 1672 – 1725, inventárne číslo (ďalej inv. č.) 2359, s. 705.

16 FEDERMAYER, Frederik. *Lexikón erbov šľachty na Slovensku I. Trenčianska stolica*. Bratislava : Hajko & Hajková, 2000, s. 97-98.

17 František Jesenský bol inkorporovaný za plnoprávneho trencianskeho meštana dňa 3. marca 1662, o rok na to ho už nachádzame ako mestského fiškála.

18 ŠA Bratislava, pobočka (ďalej pob.) Trenčín, f. Magistrát Trenčín (ďalej MG TN), Mestské knihy-varia, Protocollon accomodationem, divisionium, testamentarum 1669 – 1687, nepaginované, zápis zo dňa 7. januára 1686. František Jesenský bol synom Juraja Jesenského; Eva Černeyová bola dcérou Andreja Černeya a jeho manželky Barbory Hrehušovej. ŠA Bratislava, pob. Trenčín, f. MG TN, Mestské knihy-varia, Protocollon accomodationem, divisionium, testamentarum 1669 – 1687, nepaginované, zápis zo dňa 21. novembra 1671.

19 BRINDZA, Peter. Mestskí kapitáni Trenčína v storočí stavovských povstaní. In: *Vojenská história*, 2014, roč. 18, č. 1, s. 40. Mestským kapitánom Trenčína bol pomerne krátko a to len v rokoch 1681 – 1683.

20 ŠA Bratislava, pob. Trenčín, f. MG TN, Mestské knihy-varia, Protocollon accomodationem, divisionium, testamentarum 1669 – 1687, nepaginované, zápis zo dňa 7. januára 1686.

21 ŠA Bratislava, f. ZCM, r. k. Trenčín narodení 1651 – 1660, inv. č. 2358, s. 31.

22 ŠA Bratislava, f. ZCM, r. k. Trenčín zomretí 1672 – 1725, inv. č. 2359, s. 679. V zápise sa priamo spomína ako matka manželky (svokra) Pavla Jesenského (*mater conthoralis generosi domini Pauli Jesenszky*).

23 ŠA Bratislava, pob. Trenčín, f. MG TN, Protocollon accomodationem, divisionium 1713 – 1733, nepaginované, zápis zo dňa 28. marca 1715. Testament iba potvrdzuje, že aj Helena Habledičová bola hlboko veriaci človek, tak ako i jej nebohý manžel. Odkazuje v ňom totiž viacerým cirkevným ustanovizniám (františkánom do Beckova, Pruského; hornému trencianskemu kostolu; trencianskemu špitálu a na slávenie omší za spásu jej duše) finančné sumy od 10 do 100 zlatých.

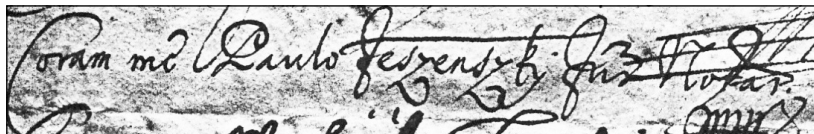
Sociálna (stavovská) príslušnosť: príslušník najbohatšej vrstvy trenčianskeho patriciátu (iste aj vďaka zamestnaniu notára)

Náboženská príslušnosť: katolík²⁴

Verejné (úradné) funkcie: mestský fiškál v roku 1684; mestský notár v rokoch: 1681, 1687 – 1695; senátor v rokoch: 1685 – 1695, 1704; richtár 1696 – 1700. Uvedené funkcie sa vzťahujú na mestskú správu Trenčína.²⁵

Pamiatky: Ako mestský notár vyprodukoval množstvo písomností, je napríklad autorom zápisov v mestských protokoloch.

Podpis:

Obr. 1: Podpis Pavla Jesenského, 1687

Obr. 2: Pečať Pavla Jesenského, 1704

Heraldické znamenie: Erb i prsteňová pečať Pavla Jesenského sú z heraldickej literatúry známe.²⁶ Erb na pečati z roku 1683 tvorí modrý štít, v ktorom doprava skáče daniel prirodzenej farby. Daniela drží za paroh poľovník odedý v bielom. V horných rohoch štítu sú strieborný polmesiac a zlatá hviezdička. Klenot tvorí doprava obrátený daniel zo štítu vyrastajúci od pása. Prikrývadlá sú modro-zlaté a červeno-strieborné.

Archontologicko-biografický profil trenčianskeho richtára Andreja Kubranského

Meno, priezvisko a jeho varianty: Andrej Kubranský („Kubranský“, „Kubranszky“)

Dátum a miesto narodenia: nie je známe

Dátum a miesto úmrtia resp. pochovania: zomrel dňa 28. apríla 1662 o 15. hodine v Trenčíne

Pôvod predkov, etnická príslušnosť: Šľachtic. Nobilitovaný bol armálesom zo dňa 10. októbra 1659 vydaným v Bratislave od uhorského kráľa Leopolda I. Medzi adresátov patrila aj

24 ŠA Bratislava, f. ZCM, r. k. Trenčín zomretí 1672 – 1725, inv. č. 2359, s. 705. V predmetnom matričnom zápise sa spomína ako dobrý muž a horlivý katolík „*vir bonus et catholicus zelozus*.“

25 Informácie čerpané najmä z mestských protokolov Trenčína z rokov 1681 – 1704 (osobitne necitujeme) a dostupnej literatúry: BRINDZA, P. *Príspevok k problematike...*, s. 220.

26 NOVÁK, Jozef. *Rodové erby na Slovensku II. Peťkova zbierka pečatí*. Martin : Osveta, 1986, s. 65-67. FEDERMAYER, F. *Lexikón erbov...*, s. 97-98.

jeho manželka Alžbeta Lehotská a spoločné deti Juraj, Jeremiáš, Daniel, Andrej a Samuel.²⁷ Armáles bol v Trenčianskej stolici vyhlásený v tom istom roku.²⁸ Etnický Slovák.

Rodičia a súrodenci: Rodičia zatiaľ neznámy; Súrodenci: sestra Katarína Kubranská²⁹

Vlastná rodina: manželka Alžbeta Lehotská („Lehotsky“),³⁰ dcéra Tomáša Lehotského († pred 1635), neskoršie druhýkrát vydatá za Štefana Omastu (1676).³¹ Deti: Juraj; Jeremiáš ženatý s Evou Ďurďovianskou;³² Daniel,³³ Andrej³⁴ a napokon Samuel, ktorý sa presťahoval do Komárňanskej stolice.³⁵

Vzdelanie: pravdepodobne navštevoval mestskú školu vo svojom rodisku

Zamestnanie: neznáme

Bydlisko: svoju rezidenciu mal v jednom z dvoch domov nachádzajúcich sa vo vnútornom obvode mesta Trenčín. Jedným z nich bol tzv. „Korosowski“ dom.

Majetkové pomery: vlastnil dva mestské domy vo vnútornom obvode Trenčína. Z nich „Korosowski“ dom s „Tanaczowskou“ kopianicou a sumou 100 zlatých v hotovosti testamentárne zanechal synovi Jurajovi. Druhý dom pripadol synovi Danielovi spolu s polovicou tzv. „Koisowskeho“ majera a 200 zlatými v hotovosti. Jeremiáš nadobudol po otcovej smrti peniaze, ktoré boli u Pavla Černého (pravdepodobne v zálohe), k tomu jednu kopianicu na konci Halalovky (časť Trenčína). Napokon polovicu už spomínaného majera poručil svojej manželke spolu s ďalšími dvoma kopianicami a niekoľkými striebornými a pozlátenými predmetmi. Titulom zálohu držal Andrej Kubranský aj niekoľko pozemkov v extraviláne Trenčína. Sumu 50 zlatých zanechal sestre Kataríne Kubranskej a ďalších 50 zlatých venoval na horný evanjelický kostol v Trenčíne.³⁶

Sociálna (stavovská) príslušnosť: príslušník najbohatšej vrstvy trenčianskeho patriciátu

Náboženská príslušnosť: evanjelik a. v.³⁷

27 SZLUHA, Márton. *Bács-Bodrog, Csanád, Liptó, Nyitra, Udvarhelyi és Vas vármegyék nemes családjai* Budapest : Arcanum DVD - vydanie, 2005, heslo Kubránszky.

28 NAGY, Iván. *Magyarország családai czimerekkel és nemzékrendi táblakkal V. Pest* : Kiadja Ráth Mór, 1859, s. 498. (Reprint). KEMPELEN, Béla. *Magyar nemes családok*. Budapešť : Arcanum DVD-könyvtár IV – családörténet, heraldika, honismeret, 2003, heslo Kubránszky.

29 ŠA Bratislava, pob. Trenčín, f. MG TN, Testamenta 1526 – 1877, škatuľa (ďalej šk.) 5, katalogizačné číslo (ďalej kat. č.) 332.

30 Alžbeta bola neterou trenčianskeho richtára a senátora Martina Lehotského a vnučkou rovnako senátora Mikuláša Lehotského († 1636).

31 ŠA Bratislava, pob. Trenčín, f. MG TN, Mestské knihy-varia, Protocollon accomodationem, divisionium, testamentarum 1669 – 1687, zápis zo dňa 23. novembra 1678, nespr.

32 Eva Ďurďovianská pochádzala z rodičov Štefana Ďurďovianskeho (†1658 Trenčín), trenčianskeho senátora a jeho manželky Anny Silvayovej († pred 1671 Trenčín). ŠA Bratislava, pob. Trenčín, f. MG TN, Mestské knihy-varia, Protocollon accomodationem, divisionium, testamentarum 1669 – 1687, nepaginované, zápis zo dňa 16. septembra 1671. Po jeho smrti sa vdova Eva Ďurďovianská znova vydala v Trenčíne dňa 9. novembra 1681 za Jána Greškoviča (*Gresskovicz*). ŠA Bratislava, pob. Trenčín, f. MG TN, Príjmy a výdavky 1680 – 1681, nespr., list zo dňa 1. novembra 1681.

33 Danielov syn Štefan Kubranský sa 14. januára 1685 zjednal za učňa trenčianskeho zlatníckeho cechu. Učiť sa mal 4 roky u zlatníka Mateja Eustachiusa. ŠA Bratislava, pob. Trenčín, f. MG TN, Cechy v Trenčíne, Zlatníci 1617 – 1855, Cechová kniha zlatníckeho cechu 1617 – 1825, šk. 4, zápis zo dňa 14. januára 1685.

34 ŠA Bratislava, pob. Trenčín, f. MG TN, Mestské knihy-varia, Protocollon accomodationem, divisionium, testamentarum 1669 – 1687, zápis zo dňa 23. novembra 1678, nespr.

35 SZLUHA, M. *Bács-Bodrog, Csanád...*, heslo Kubránszky.

36 ŠA Bratislava, pob. Trenčín, f. MG TN, Testamenta 1526 – 1877, šk. 5, kat. č. 332.

37 Vychádzame z faktu, že testamentárne zanechal peniaze evanjelickému kostolu.

Verejné (úradné) funkcie: člen širšej volenej obce, tzv. „Electi“ v rokoch: 1639³⁸ – 1649³⁹; senátor v rokoch: 1649⁴⁰ – 1658, 1662; inšpektor jatiek roku 1652; inšpektor škôl a kostolov v rokoch: 1652 – 1658; mestský kapitán roku 1656; fiziernik⁴¹ v rokoch: 1650, 1652 – 1653, 1655, 1658; richtár v rokoch: 1659 – 1661; výberca tridsiatkových peňazí v roku 1662. Všetky uvedené funkcie sa vzťahujú na mestskú správu Trenčína.⁴²

Pamiatky: Autor zápisov vo viacerých mestských účtovných písomnostiach z rokov kedy zastával mestské funkcie.

Podpis:

Obr. 3: Podpis Andreja Kubranského, 1662

Heraldické znamenie: Erb rodu Kubranský bol až donedávna v odbornej heraldickej literatúre celkom neznámy. Jeho blazón uverejnil až maďarský autor Márton Szluha. V modrom štíte na zelenej pažiti stojí žerjav prirodzenej farby zobajúci zrno. Klenotom je z korunovanej prilby vyrastajúca postava. Prikrývadlá sú modro-zlaté a červeno-strieborné.⁴³

Archontologicko-biografický profil trenčianskeho richtára Daniela Lipského

Meno, priezvisko a jeho varianty: Daniel Lipský starší („Lipszky“, „Lypszky“, „Lypsky“, „Lipsky“, „Lypski“)

Dátum a miesto narodenia: cca 1623 Havlíčkov Brod (Česká republika)⁴⁴

Dátum a miesto úmrtia resp. pochovania: cca 1675 v Trenčíne, pochovaný pravdepodobne na tamojšom cintoríne.

Pôvod predkov, etnická príslušnosť: pôvodne patricij v Havlíčkovom Brode, po presťahovaní sa do Uhorska bol najskôr dňa 9. októbra 1643 inkorporovaný za plnoprávneho trenčianskeho mešťana.⁴⁵ Neskoršie získal nobilitáciu od Ferdinanda III. armálesom vydaným dňa 10. apríla 1649 na Bratislavskom hrade. Spolu s ním bola nobilitovaná aj jeho manželka Judita Melcerová

38 Pravdepodobne zvolený roku 1639 dodatočne, zápis je urobený inou písarskou rukou s poradovým číslom 25. Do širšej volenej obce sa v tomto období volilo 24 členov, je teda pravdepodobné, že niektorý člen počas roka zomrel a na jeho miesto bol dodatočne zvolený Andrej Kubranský.

39 Členom širšej volenej obce bol iba do 18. júna 1649, následne bol dodatočne zvolený za trenčianskeho senátora po nebohom Jánovi Ladislavidesovi.

40 Do senátorskej funkcie zvolený dodatočne dňa 18. júna 1649 po zomretom senátorovi Jánovi Ladislavidesovi.

41 Fiziernikmi sa v Trenčíne nazývali dvaja nižší volení hospodárski úradníci, ktorí zabezpečovali výber poplatkov za dovezené víno a pivo a tiež za ich následné čapovanie. Nimi vybrané poplatky tvorili podstatnú časť mestského rozpočtu.

42 Informácie čerpané najmä z mestských protokolov Trenčína z rokov 1639 – 1662 (osobitne necitujeme) a dostupnej literatúry: BRINDZA, P. *Príspevok k problematike...*, s. 219. BRINDZA, P. *Mestskí kapitáni...*, s. 38.

43 SZLUHA, M. *Bács-Bodrog, Csanád...*, heslo Kubránszky.

44 ŠIŠMIŠ, Milan. O pôvode slovenského kartografa Jána Lipského zo Sedličnej. In: *Orlice. Časopis pro genealogii, heraldiku a další pomocné vědy historické*, 1991, č. 2, s. 48. O narodení Daniela Lipského sa zmieňuje aj: MACŮREK, Josef. *České země a Slovensko (1620 – 1750)*. Brno: Universita Jana Evangelisty Purkyně v Brně, 1969, s. 179, list č. 121.

45 ŠIŠMIŠ, M. *O pôvode...*, s. 48.

a spoločné deti Juraj, Judita a Rozália. Publikácia armálesu v Trenčianskej stolici prebehla rovnako v roku 1649.⁴⁶ Etnický Čech.

Rodičia a súrodenci: rodičia ani súrodenci nie sú známi.

Vlastná rodina: dvakrát ženatý, prvá manželka Anna Melcerová († pred 1663), s ktorou sa oženil už v Trenčíne, mala exulantský pôvod, jej rodičmi boli Juraj Melcer starší († pred 1630), lekárnik pôvodom z Nového Jičína a Anna Gloskerová.⁴⁷ Druhýkrát bol Daniel Lipský starší ženatý s Katarínou Schlayferinovou (†6. október 1704 Trenčín), ktorá sa po jeho smrti znova vydala za Michala Vranu († pred 1694), trenčianskeho richtára, notára, senátora a zároveň vdovca po Judite Odríkovej († pred 1679). Z prvého manželstva pochádzali dve dcéry a dva synovia. Z nich Daniel Lipský mladší († pred 1676) bol ženatý s Annou Odríkovou († pred 1681), neskoršie bola druhýkrát vydatá za Jakuba Pragaya, úradníka považskobystrického panstva a trenčianskeho mestského kapitána. Dcéra Judita Lipská mala za manžela Daniela Dubraviusa mladšieho, trenčianskeho komorníka. O ďalších dvoch potomkoch – synovi Jurajovi a dcére Rozálii nemáme bližšie informácie. Z druhého manželstva Daniela Lipského staršieho s Katarínou Schlayferinovou pochádzali dve deti. Syn Štefan Lipský bol ženatý najskôr s Alžbetou Kotúčovou (*cca 1669 – †25. máj 1712 Trenčín) a potom s Alžbetou Omastovou a dcéra Katarína Lipská sa v roku 1677 v Trenčíne vydala za Štefana Demiána mladšieho, ktorý v druhej polovici 17. storočia zastával v Trenčíne funkcie senátora a mestského kapitána.

Vzdelanie: pravdepodobne navštevoval mestskú školu vo svojom rodisku.

Zamestnanie: neznáme

Bydlisko: bližšie nešpecifikovaný dom vo vnútornom obvode mesta Trenčín⁴⁸

Majetkové pomery: k jeho osobe sa nám síce nezachoval testament ani pozostalostný inventár, no majetkové pomery je možné rekonštruovať zo zachovanej dohody o rozdelení majetku medzi potomkov. Zanechal mestský dom v Trenčíne ohodnotený na 1500 zlatých, ktorý pripadol štyrom sirotám z prvého manželstva. Predmestský dom, ohodnotený na 960 zlatých, zanechal synovi Jurajovi Lipskému. Ďalší dom „za múrmi“ v hodnote 1300 zlatých poručil svojej druhej manželke Kataríne Schlayferinovej a s ňou splodeným deťom Štefanovi a Kataríne Lipským. Z nehnuteľností vlastnil aj majer. K hnuťelným veciam v jeho vlastníctve patrili napríklad dva pluh, dve brány, kočiar, okovaný voz, dve kravy a dva kone. Tieto veci sa dostali do vlastníctva pozostalej vdovy Kataríny Schlayferinovej.⁴⁹

Sociálna (stavovská) príslušnosť: príslušník najbohatšej vrstvy trenčianskeho patriciátu

Náboženská príslušnosť: evanjelik a. v.; náboženský exulant

Verejné (úradné) funkcie: člen širšej volenej obce, tzv. „Electi“ v roku 1649;⁵⁰ komorník roku 1650; senátor v rokoch: 1651⁵¹ – 1653, 1655 – 1656, 1659 – 1664, 1667 – 1669, 1674 – 1675; výberca tridsiatkových peňazí v roku 1653; inšpektor kostolov v rokoch: 1661 – 1663,

46 NAGY, I. *Magyarország családai...*, s. 142. KEMPELEN, B. *Magyar nemes...*, heslo Lipszky (szedlicsnai). SIEBMACHER, Johann. *Wappenbuch des Adels von Ungarn*. Budapešť: Arcanum DVD-könyvtár IV – családtörténet, heraldika, honismeret, 2003, heslo Lipszky v. Szedlicsna. Originál armálesu je v súčasnosti uložený v Štátnom archíve v Trenčíne vo fonde Rodina Lipská, 1649, bez signatúry. Staršia literatúra nesprávne uvádzala, že Daniel Lipský pochádzal z Poľska.

47 ŠA Bratislava, pob. Trenčín, f. MG TN, Mestské knihy-varia, Protocollon divisionium 1656 – 1668, nepaginované, zápis zo dňa 10. februára 1663.

48 Dňa 14. júna 1667 sa v ňom vykonala reinventarizácia vecí alebohej Judity, manželky Valentína Poláka inak Kováča. ŠA Bratislava, pob. Trenčín, f. MG TN, inventáre 1556 – 1849, šk. 1, kat. č. 107.

49 ŠA Bratislava, pob. Trenčín, f. MG TN, Mestské knihy-varia, Protocollon accomodationem, divisionium, testamentarum 1669 – 1687, nespr., zápis zo dňa 23. apríla 1676.

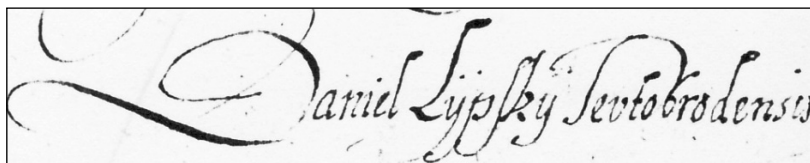
50 Zvolený dodatočne dňa 18. júna 1649.

51 Zvolený dodatočne dňa 8. októbra 1651 po zomretom senátorovi Michalovi Leszenyeym.

1668 – 1669; správca mestského špitála v roku 1675; richtár v rokoch: 1654, 1657 – 1658, 1665 – 1666, 1670 – 1673. Všetky uvádzané funkcie sa viažu na mesto Trenčín.⁵²

Pamiatky: Autor zápisov vo viacerých mestských účtovných písomnostiach z rokov kedy zastával mestské funkcie, v roku 1650 vyhotovil napríklad register mestských účtov.⁵³

Podpis:

Obr. 4: Podpis Daniela Lipského staršieho, 1640

Heraldické znamenie: Erb rodu udelený Danielovi Lipskému tvorí červený štít, v ktorom zo zelenej pažite vyrastá šikmo zrezaný lipový kmeň prirodzenej farby so zelenou halúzkou na každej strane. V pravom hornom rohu je zlaté slnko, v ľavom hornom rohu strieborný polmesiac. Nad štítom je turnajová prilba so zlatou korunkou a prikryvadlami na pravej strane modro-zlatými, vľavo červeno-striebornými. Klenotom je z korunky vyrastajúci zlatý korunovaný lev držiaci v predných labách lipový konár.

Totožný erb používal Daniel Lipský aj na svojej prsteňovej pečati. V jej pečatnom poli po oboch stranách klenotu sa nachádzala majuskulná legenda DANIEL LIPSKY, ktorá bezpečne identifikuje majiteľa.

Obr. 5: Miniatúra armálesu Lipských, 1649

Obr. 6: Pečať Daniela Lipského, 1659

52 Informácie čerpané najmä z mestských protokolov Trenčína z rokov 1649 – 1675 (osobitne necitujeme) a dostupnej literatúry: BRINDZA, P. *Príspevok k problematike...*, s. 219. BRINDZA, Peter. Funkcia trenčianskeho mestského komorníka v 17. storočí z pohľadu archontológie. In: *Mesto a dejiny*, 2014, roč. 3, č. 2, s. 32.

53 ŠA Bratislava, pob. Trenčín, f. MG TN, Prijmy a výdavky 1650, nespr.

Archontologicko-biografický profil trencianskeho richtára Baltazára Sivého

Meno, priezvisko a jeho varianty: Baltazár Sivý („Sziwy“, „Sivi“, „Sywy“, „Szywy“, „Sivy“)

Dátum a miesto narodenia: 25. január 1636 vo Valašskom Meziříčí (Česká republika)

Dátum a miesto úmrtia resp. pochovania: zomrel medzi 18. júlom a 28. septembrom 1695 v Trenčíne, pochovaný pravdepodobne na tamajšom cintoríne.

Pôvod predkov, etnická príslušnosť: predkovia mali moravský pôvod vo Valašskom Meziříčí. V Uhorsku, resp. v Trenčíne sa usadili jeho rodičia cca na prelome 30-tych/40-tych rokov 17. storočia z náboženských dôvodov a krátko na to dňa 8. júla 1647 získali šľachtický titul „za preukázané verné služby“ od uhorského kráľa Ferdinanda III. listinou vydanou v Bratislave.⁵⁴

Rodičia a súrodenci: Rodičia: Ondrej Sivý (*26.11.1593 Valašské Meziříčí – † pred 1668 Trenčín), puškársky majster vo Valašskom Meziříčí, neskôr v Trenčíne a jeho druhá manželka Katarína Puncovská, dcéra Jána Puncovského, valaškomeziříčskeho meštana.⁵⁵

Súrodenci: Anna (*cca 1627 Valašské Meziříčí) sa roku 1643 vydala za N. Foltýna, valaškomeziříčskeho meštana; Ján († pred 1682 Trenčín), ktorý sa dňa 17. mája 1650 oženil v Trenčíne s Juditou Melcerovou, exulantskou dcérou pôvodom z Nového Jičína; Zachariáš, trenciansky komorník a kapitán, neskôr kremnický mešťan ženatý s Katarínou Knoglerovou, dcérou trencianskeho lekárnik a komorníka Jána Krištofa Knoglera a jeho prvej manželky Judity Abrahámiovej; Rozália († pred 1682 Trenčín) vydatá za Adama Cejsla (*cca 1651 – †29.1.1701 Trenčín),⁵⁶ súkenníka, syna českého exulanta zo Sušíc Jána II. Cejsla a jeho manželky Doroty Dentulínyovej. Ďalších päť Baltazárových súrodencov zomrelo v detskom veku a boli to títo: nemluvňa (†30.5.1626 Valašské Meziříčí); Pavol (†28.11.1638 Trenčín); Daniel (†1639 Trenčín); Anna (†1640 Trenčín); Marianna (*cca 1646 – †11.1.1649 Trenčín).

Vlastná rodina: dvakrát ženatý, do prvého manželstva vstúpil v Trenčíne dňa 25. januára 1655 s Alžbetou Cejslovou (†7.12.1666 Trenčín), exulantskou dcérou Václava Cejsla obchodníka pôvodom zo Sušíc a jeho druhej manželky Libuše Kochovej z Kolburgu. Druhýkrát bol Baltazár Sivý ženatý s Evou (†26.9.1727 Trenčín), dcérou Andreja Portitorisa († pred 1685), trencianskeho komorníka, kapitána a senátora a jeho prvej manželky Zuzany Tarnóczyovej; Sobáš Baltazára Sivého a Evy Portitorisovej sa konal dňa 15. januára 1668 v Trenčíne. Z prvého manželstva pochádzalo šesť detí: Ján (*6.7.1657); Andrej (*6.11.1658 – †18.8.1659); Katarína (*21.9.1660 Trenčín – †4.3.1677 Trenčín)⁵⁷ vydatá dňa 13. septembra 1676 v Trenčíne⁵⁸ za Pavla Nigríniho⁵⁹ (†14.9.1702 Trenčín);⁶⁰ Mikuláš spomína sa 1662; Samuel (*12.9.1664 Trenčín); Judita (*4.12.1666 Trenčín). V druhom manželstve sa Baltazárovi narodilo ešte ďalších deväť potomkov: Dorota (*7.2.1669 Trenčín – †2.8.1702 Trenčín)⁶¹ vydatá za Daniela Demiána, ktorého otec Štefan Demián bol trenciansky richtár a senátor; Juraj (*14.3.1670 Trenčín);

54 KEMPELEN, B. *Magyar nemes...*, heslo Szivy. Autor ale nesprávne interpretuje priezvisko Kataríny Puncovskej vo forme „Peruczowska“. INDRA, B. *Valaškomeziříčský kronikář...*, s. 1-6.

55 Svadba Ondreja Sivého s Katarínou Puncovskou sa konala 24. novembra 1633 vo Valašskom Meziříčí. Predtým bol Ondrej Sivý ženatý s Katarínou Předmírkou, ktorá zomrela dňa 12. apríla 1633 a bola pochovaná v trencianskom dolnom, toho času evanjelickom kostole. INDRA, B. *Valaškomeziříčský kronikář...*, s. 1-6.

56 ŠA Bratislava, f. ZCM, r. k. Trenčín zomretí 1672 – 1725, inv. č. 2359, s. 673.

57 V trencianskej matrike zomretých je nesprávne zapísaná ako manželka N. Drozdíka, úmrtný vek je 16 rokov a niekoľko mesiacov. ŠA Bratislava, f. ZCM, r. k. Trenčín zomretí 1672 – 1725, inv. č. 2359, s. 614.

58 ŠA Bratislava, f. ZCM, r. k. Trenčín sobášeni 1672 – 1727, inv. č. 2359, s. 467.

59 Bohumír Indra ho vo svojej štúdií chybné identifikoval ako Jána Nigríniho.

60 ŠA Bratislava, f. ZCM, r. k. Trenčín zomretí 1672 – 1725, inv. č. 2359, s. 683.

61 ŠA Bratislava, f. ZCM, r. k. Trenčín zomretí 1672 – 1725, inv. č. 2359, s. 682.

Štefan (*11.4.1672 Trenčín); Zuzana (*3.3.1674 Trenčín) vydatá najskôr za Michala Mišoviča († pred 1720), neskôr za Izraela Martonyffyho; Gašpar (*30.12.1675 Trenčín) dňa 6. februára 1701 v Trenčíne ožený s Evou Kubínskou;⁶² Daniel (*20.2.1679 Trenčín); Michal (*9.9.1681 Trenčín); Anna (*27.4.1684 Trenčín) vydatá dňa 25. mája 1702 v Trenčíne za Andreja Uhlárika;⁶³ a napokon Alžbeta (*11.12.1687 Trenčín – †17.7.1718 Trenčín).⁶⁴

Vzdelanie: pravdepodobne navštevoval mestskú školu v Trenčíne

Zamestnanie: neznáme

Bydlisko: vlastnil viacero nehnuteľností, svoje hlavné sídlo mal pravdepodobne v tzv. Fabiánovskom dome nachádzajúcom sa priamo vo vnútornom obvode mesta Trenčín

Majetkové pomery: vlastnil predmestský dom, polovicu záhrady zvanéj „Mydlarowskeg“, ktorú kúpil za 100 toliarov a „Michalkowsky“ majer, ktorý poručil vdove Eve Portitorisovej a deťom s ňou splodeným. Patrila mu i tzv. „Curia Sedlyčanska“ (ide pravdepodobne o zemiansku kúriu v neďalekej obci Sedličná) a tzv. Fabiánovský dom nachádzajúci sa priamo v Trenčíne, ktorý získal s druhou manželkou Evou Portitorisovou. Tento dom odkázal svojej druhej manželke a spoločným potomkom, nakoľko ona sa podieľala väčšou čiastkou na jeho kúpe. Kúria v Sedličnej sa po jeho smrti predala a konštatuje sa o nej, že peniaze sa majú rovným dielom rozdeliť medzi Baltazárovu dcéru Katarínu Sivú a vdovu Evu Portitorisovú. Medzi ďalšími nehnuteľnosťami sa spomína napríklad aj vinohrad. Po svojej prvej manželke Alžbete Cejslovej vlastnil Baltazár Sivý aj tzv. „Cseyszlowzsky dom“ vedľa kláštora v Trenčíne, ktorý po jeho smrti nadobudla dcéra Katarína Sivá, manželka Pavla Nigriniho. Tej zároveň ešte pred spísaním testamentu daroval 200 zlatých v hotovosti, aby si nenárokovala čiastku na Fabiánovský dom. O hnutelnostiach vo vzťahu k Baltazárovi Sivému sa v dokumentoch nehovorí, nemáme tak predstavu napríklad o zariadení domov a hospodárskych stavaní.

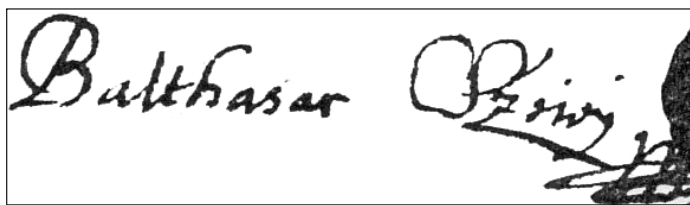
Sociálna (stavovská) príslušnosť: príslušník najbohatšej vrstvy trencianskeho patriciátu

Náboženská príslušnosť: evanjelik a. v.; náboženský exulant

Verejné (úradné) funkcie: mestský komorník roku 1670; senátor v rokoch 1671 – 1675, 1680 – 1687, 1689 – 1695; inšpektor jatiek 1675 – 1676; fiziernik 1675, 1679, 1685, 1687 richtár roku 1688. Všetky uvádzané funkcie sa viažu na mesto Trenčín.⁶⁵

Pamiatky: Autor zápisov vo viacerých mestských účtovných písomnostiach z rokov kedy zastával mestské funkcie, v roku 1670 vyhotovil napríklad register mestských účtov.⁶⁶

Podpis:

 A black and white photograph of a handwritten signature in cursive script. The signature reads "Baltazar Sivý" and is written in dark ink on a light background. The letters are fluid and connected, characteristic of 17th-century handwriting.

Obr. 7: Podpis Baltazára Sivého, 1695

62 ŠA Bratislava, f. ZCM, r. k. Trenčín sobášení 1672 – 1727, inv. č. 2359, s. 511.

63 ŠA Bratislava, f. ZCM, r. k. Trenčín sobášení 1672 – 1727, inv. č. 2359, s. 514.

64 ŠA Bratislava, f. ZCM, r. k. Trenčín zomretí 1672 – 1725, inv. č. 2359, s. 735.

65 Informácie čerpané najmä z mestských protokolov Trenčína z rokov 1670 – 1688 (osobitne necitujeme) a dostupnej literatúry: BRINDZA, P. *Príspevok k problematike...*, s. 220. BRINDZA, P. *Funkcia trencianskeho...*, s. 31.

66 ŠA Bratislava, pob. Trenčín, f. MG TN, Prijmy a výdavky 1670, nespr.

Heraldické znamenie: Z literatúry je erb rodu Sivých dostatočne známy.⁶⁷ Tvorí ho v modrom štíte zelené trojvršie, na ktorom stojí doprava obrátená biela holubica s roztvorenými krídlami držiac v zobáku zelenú olivovú ratolesť. Klenot tvorí mrežová prilba s korunkou z ktorej vyrastajú tri červené ruže na zelených stonkách. Prikrývadlá sú modro-zlaté a strieborno-červené. Armáles aj so žiadosťou o jeho udelenie by mal byť uložený v Štátnom archíve v Banskej Bystrici, pracovisku Kremnica.

Archontologicko-biografický profil trenčianskeho richtára Michala Vranu

Meno, priezvisko a jeho varianty: Michal Vrana („Vranay“, „Vranai“, „Wranay“, „Wrana“)

Dátum a miesto narodenia: narodený pravdepodobne v Trenčíne, dátum nie je známy

Dátum a miesto úmrtia resp. pochovania: zomrel krátko pred 27. januárom 1694⁶⁸

Pôvod predkov, etnická príslušnosť: Šľachtic. Jeho predkovia Michal Varjú s bratmi Ladislavom, Tomášom a Blažejom z Klobušíc (dnes súčasť Ilavy) boli adresámi nobilitácie vydané kráľom Ľudovítom II. dňa 1. októbra 1520.⁶⁹ Etnický Slovák.

Rodičia a súrodenci: Rodičia: Ján Vrana,⁷⁰ († pred 1658 Trenčín) trenčiansky mestský komorník (1641),⁷¹ neskoršie senátor (1649 – 1656) a jeho manželka Dorota Pokabellová, vdova po trenčianskom richtárovi Jánovi Drozdíkovi (†1636) a zároveň dcéra ďalšieho trenčianskeho richtára talianskeho pôvodu Andreja Pokabella (†1646) a jeho prvej manželky⁷² Anny Sartoriusovej.

Súrodenci: Dorota Vranová, manželka Jakuba Faška („Fasko“), evanjelického farára v Pezinku⁷³ a Barbora Vranová (1657), prvýkrát vydatá za trenčianskeho richtára Martina Lehotského (1635) a po jeho úmrtí sa stala manželkou trenčianskeho mestského notára Samuela Müllera († pred 1666).

Vlastná rodina: prvou manželkou mu bola Judita Odríková († pred 1679), dcéra trenčianskeho richtára Pavla Odríka a jeho druhej manželky⁷⁴ Anny Cejslovej († cca 1680). Druhé manželstvo uzatvoril Michal Vrana s Katarínou Schlayferinovou, vdovou po nebohom trenčianskom richtárovi Danielovi Lipskom (†1675 Trenčín).⁷⁵

Deti: S prvou manželkou splodil štyroch potomkov, troch synov: Mikuláša, Pavla, Jána a dcéru Alžbetu, všetci sa spomínajú v roku 1680.⁷⁶

S druhou manželkou Katarínou Schlayferinovou sa mu narodil ešte syn Juraj Vrana (*1675 – † 21. júl 1676 Trenčín)⁷⁷ a dcéra Zuzana Vranová (1694).⁷⁸ V súvislosti s druhým manželstvom

67 KEMPELEN, B. *Magyar nemes...*, heslo Szivy. INDRA, B. *Valašskomeziríčský kronikář...*, s. 3.

68 ŠA Bratislava, pob. Trenčín, f. MG TN, inventáre 1556 – 1849, šk. 2, kat. č. 168.

69 KEMPELEN, B. *Magyar nemes...*, heslo Vrana. FEDERMAYER, F. *Lexikón erbov...*, s. 279.

70 FEDERMAYER, F. *Lexikón erbov...*, s. 279-280.

71 FEDERMAYER, F. *Lexikón erbov...*, s. 279.

72 Ako druhá manželka Andreja Pokabella sa spomína istá Margita Žambokrétyová, z manželstva nepochádzali pravdepodobne nijakí potomkovia.

73 ŠA Bratislava, pob. Trenčín, f. MG TN, Mestské knihy-rôzne 1657 – 1668, šk. 65, nespr., zápis zo dňa 14. mája 1658.

74 Prvou manželkou Pavla Odríka bola Judita Platnierová, dcéra trenčianskeho senátora Petra Platniera (†1625 Trenčín).

75 ŠA Bratislava, pob. Trenčín, f. MG TN, inventáre 1556 – 1849, šk. 2, kat. č. 168.

76 ŠA Bratislava, pob. Trenčín, f. MG TN, Mestské knihy-rôzne 1669 – 1687, šk. 65, zápis zo dňa 3. mája 1680.

77 ŠA Bratislava, f. ZCM, r. k. Trenčín zomretí 1672 – 1725, inv. č. 2359, s. 613.

78 ŠA Bratislava, pob. Trenčín, f. MG TN, Mestské knihy-varia, Protocollon accomodationem, divisionium, testamentarum 1688 – 1698 (1712), nespr., zápis zo dňa 27. januára 1694.

mu do rodiny pribudli zároveň aj dvaja pastorkovia a to Štefan Lipský ženatý s Alžbetou Kotúčovou (*cca 1669 – †25. máj 1712 Trenčín)⁷⁹ a Katarína Lipská vydatá za trenčianskeho senátora Štefana (II.) Demiána mladšieho.

Vzdelanie: pravdepodobne navštevoval mestskú školu vo svojom rodisku a ako mestský notár bol pravdepodobne aj univerzitným absolventom.

Zamestnanie: mestský notár

Bydlisko: pravdepodobne tzv. Odríkovský dom v Trenčíne

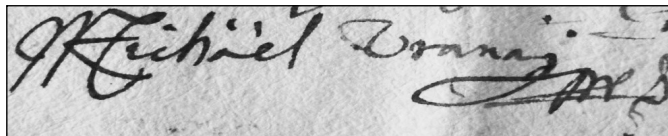
Majetkové pomery: počas života nadobudol tzv. Odríkovský dom, ktorý zdedil po prvej manželke; ďalej mu patril želiarsky dom v predmestí Trenčína slúžiaci pravdepodobne ako hospodársky majer a z nehnuteľností vlastnil i majetkové podiely v Trenčianskej Turnej. K majeru nachádzajúcemu sa v Trenčíne, časti Humná patril i pivovar a na predmetnom hospodárskom statku boli chované hospodárske zvieratá a nachádzali sa tam i zásoby potravín. K predmetným nehnuteľnostiam mal i kúpno-predajné zmluvy, ktoré boli súčasťou jeho hmotného odkazu spolu s viacerými obligáciami dokladajúcimi jeho dobrú finančnú situáciu. K jeho hnutelnej pozostalosti patrilo popri hospodárskom náčiní (vydlíce, vážky, brány, jarmá, píly, vozy a pod.) i tridsaťdeväť kusov kníh a pár pištolí.⁸⁰

Sociálna (stavovská) príslušnosť: príslušník najbohatšej vrstvy trenčianskeho patriciátu
Náboženská príslušnosť: evanjelik aug. v.⁸¹

Verejné (úradné) funkcie: senátor v rokoch: 1661 – 1666, 1670 – 1681, 1684 – 1694; notár v rokoch: 1662 – 1665, 1672; zastupujúci notár v roku 1673; inšpektor kostolov v rokoch: 1670 – 1671, richtár bol v rokoch: 1667 – 1669, 1682 – 1683. Uvedené funkcie sa vzťahujú na mestskú správu Trenčína.⁸²

Pamiatky: Ako mestský notár vyprodukoval množstvo písomností, je napríklad autorom zápisov v mestských protokoloch. Za významnú sa tiež považuje kronikárska práca o osmanskom pustošení Považia a uhorsko-moravského pomedzia v roku 1663 s názvom „Descriptio Tartaricae depopulationis in anno 1663“,⁸³ ktorá sa zachovala v archíve rodu Rakovských. Časť týkajúcu sa priamo Trenčína zapísal Michal Vrana aj do mestského protokolu.⁸⁴

Podpis:

Obr. 8: Podpis Michala Vranu, 1681

79 Po úmrtí Alžbety Kotúčovej sa vdovec Štefan Lipský druhýkrát oženil s Alžbetou Omastovou, dcérou Štefana Omastu s predikátom s Rozvadzí.

80 ŠA Bratislava, pob. Trenčín, f. MG TN, Inventáre 1556 – 1849, šk. 2, kat. č. 168.

81 Vychádzame z faktu, že podporoval trenčiansku evanjelikú mestskú školu. *Slovenský biografický slovník* (ďalej SBS) 6. Martin : Matica slovenská, 1994, s. 322.

82 Informácie čerpané najmä z mestských protokolov Trenčína z rokov 1661 – 1694 (osobitne necitujeme) a dostupnej literatúry: BRINDZA, P. *Príspevok k problematike...*, s. 219-220. FEDERMAYER, F. *Lexikón erbov...*, s. 280. SBS 6, s. 322.

83 HORVÁTH, Pavel. *Rabovali Turci*. Bratislava : Tatran, 1972, s. 227-229. FEDERMAYER, F. *Lexikón erbov...*, s. 280. SBS 6, s. 322.

84 ŠA Bratislava, pob. Trenčín, f. MG TN, Protokol 1564 – 1700, nespr., s. 248.

Obr. 9: Pečať Michala Vranu, 1686

Heraldické znamenie: erb tvorí modrý štít, v ktorom stojí doľava obrátený čierny havran držiaci v zobáku tri obilné zlaté klasy. Klenot tvoria tri biele pštrosie perá. Prikrývadlá neboli armálesom z roku 1520 udelené.⁸⁵ Totožné erbové znamenie avšak už aj s prikrývadlami nachádzame aj na Michalovej prsteňovej pečati z roku 1686, v ktorej záhlaví pečatného poľa sa nachádzajú iniciály M. V. („Michael Vranay“).⁸⁶

ZOZNAM ARCHÍVNYCH FONDŮV

Štátny archív Bratislava, Zbierka cirkevných matrik 1616 – 1958.
Štátny archív Bratislava, pobočka Trenčín, fond Magistrát mesta Trenčín (1000!) 1318 – 1922.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

- BRINDZA, Peter. Aktuálne metodologické otázky výskumu mestských elít novovekých slobodných kráľovských miest Uhorska z pohľadu genealógie a archontológie. In: *Documenta Pragensia*, 2013, roč. 32, č. 2, s. 79-92.
- BRINDZA, Peter. Funkcia trenčianskeho mestského komorníka v 17. storočí z pohľadu archontológie. In: *Mesto a dejiny*, 2014, roč. 3, č. 2, s. 23-38.
- BRINDZA, Peter. Mestský kapitáni Trenčína v storočí stavovských povstaní. In: *Vojenská história*, 2014, roč. 18, č. 1, s. 28-43.
- BRINDZA, Peter. Príspevok k problematike výskumu mestských elít v 17. storočí (na príklade Trenčína). In: *Biografické štúdie*, 2013, roč. 36, s. 211-222.
- BRINDZA, Peter. Richtár a fiškál mesta Trenčín z pohľadu ich postavenia a kompetencií v storočí stavovských nepokojov. In: *Zborník FiF UK – Historica*, 2015, roč. 49, s. 13-26.
- BRINDZA, Peter. *Trenčianska mestská elita a jej genealogické väzby v storočí stavovských povstaní*. Stropkov; Trenčín; Lysá pod Makytou : Slovenská spoločnosť o. z.; Peter Brindza vlastným nákladom, 2015, 222 s.
- DUCHOŇ, Michal. Mestské elity v Pezinku v rannom novoveku. In: POSPECHOVÁ, Petra. *Bozen – Pezínok 1208 – 2008*. Pezínok : b. v., 2008, s. 99-106.
- FEDERMAYER, Frederik. Archontológia a jej význam pre genealogický výskum. In: *Genealogicko-heraldický hlas*, 2009, roč. 19, č. 1-2, s. 3-12.
- FEDERMAYER, Frederik. *Lexikón erbov šľachty na Slovensku I. Trenčianska stolica*. Bratislava : Hajko & Hajková, 2000, 332 s.
- FEDERMAYER, Frederik. *Rody starého Prešporka. Genealogický rozbor obyvateľstva a topografia mesta podľa súpisu z roku 1624*. Bratislava : Monada, 2003, 368 s.

⁸⁵ FEDERMAYER, F. *Lexikón erbov...*, s. 280. Siebmacher uverejnil dva erby Vranovcov, ktoré sa od seba odlišovali v detailoch. V prvom stál havran na zelenej pažiti a klenotom bola sprava šípom prestrelená mrežová prilba. V druhom uverejnenom variante stál doprava obrátený havran voľne v štítovom poli a klenot tvorila zľava prestrelená mrežová prilba z ktorej vyrastajú tri biele pávie perá. SIEBMACHER, J. *Wappenbuch des...*, heslo Vrana v. Hlozsa.

⁸⁶ ŠA Bratislava, pob. Trenčín, f. MG TN, Testamenta 1526 – 1877, šk. 6, kat. č. 418.

- HORVÁTH, Pavel. Česká pobelohorská emigrácia v Trenčíne. In: *Otázky střední a východní Evropy*. Brno : b. v., 1971, s. 145-159.
- HORVÁTH, Pavel. Humanisti z českých krajín v pobelohorskom exile v Trenčíne. In: *Zborník FiF UK – Historica*, 1976, roč. 26, s. 155-168.
- HORVÁTH, Pavel. Novšie údaje o pobyte českej pobelohorskej emigrácie v Trenčíne a na okolí. In: ŠIŠMIŠ, Milan (Ed.). *Trenčín, remeslá, tlačiarne, architektúra*. Bratislava : Alfa, 1985, s. 164-188.
- HORVÁTH, Pavel. *Rabovali Turci*. Bratislava : Tatran, 1972, 280 s.
- INDRA, Bohumír. Valašskomeziříčský kronikář, trenčínsky puškař Ondřej Sivý a jeho rod na Slovensku. In: *Zpravodaj ostravské pobočky Genealogické a heraldické společnosti v Praze při Domu kultury pracujících Vítkovic v Ostravě*, 1981, roč. 3, č. 2-3, s. 1-6.
- KEMPELEN, Béla. *Magyar nemes családok*. Budapešť : Arcanum DVD-könyvtár IV – családörténet, heraldika, honismeret, 2003.
- MACÚREK, Josef. *České země a Slovensko (1620 – 1750)*. Brno : Universita Jana Evangelisty Purkyně v Brně, 1969, 339 s.
- NAGY, Iván. *Magyarország családai czimerekkel és nemzékrendi táblakkal V*. Pest : Kiadja Ráth Mór, (Reprint), 1859.
- NÉMETH, István. Európska doktrína, alebo uhorská špecialita? Zásahy štátu a rekatolizácia miest v Uhorsku v priebehu 17. storočia. In: *Historický časopis*, 2009, roč. 57, č. 4, s. 641-657.
- NOVÁK, Jozef. *Rodové erby na Slovensku II. Petkova zbierka pečatí*. Martin : Osveta, 1986, 224 s.
- REINHARD, Wolfgang. *Freunde und Kreaturen : Verflechtung als Konzept zur Erforschung historischer Führungsgruppen. Römische Oligarchie um 1600*. (Schriften der Philosophischen Fakultäten der Universität Augsburg 14). München, Verlag Ernst Vögel, 1979, 83 s.
- SIEBMACHER, Johann. *Wappenbuch des Adels von Ungarn*. Budapešť : Arcanum DVD-könyvtár IV – családörténet, heraldika, honismeret, 2003.
- Slovenský biografický slovník 6*. Martin : Matica slovenská, 1994, 660 s.
- SZLUHA, Márton. *Bács-Bodrog, Csanád, Liptó, Nyitra, Udvarhely és Vas vármegyék nemes családjai*. Budapest : Arcanum DVD – vydanie, 2005.
- ŠIŠMIŠ, Milan. O pôvode slovenského kartografa Jána Lipského zo Sedličnej. In: *Orlice. Časopis pro genealogii, heraldiku a další pomocné vědy historické*, 1991, č. 2, s. 48-52.
- ŠTIBRÁNY, Vojtech. Príspevok k dejinám administratívy mesta Trenčína do roku 1870. In: *Sborník archivních prací*, 1956, roč. 6, č. 1, s. 51-104.